

Risicoanalyse van mogelijk schadelijke organismen

Wiebe Lammers

Afdeling Fytosanitair Risicomanagement, E-mail: j.w.lammers@minlnv.nl

PD-THEM ANUMMER

Inspecteurs van de Plantenziektenkundige Dienst (PD) treffen vooral tijdens importinspecties geregeld nieuwe organismen aan. Dit zijn de organismen die nog niet eerder of slechts zeer zelden zijn waargenomen door de PD-inspecteurs. De PD heeft een methodiek ontwikkeld om snel te kunnen beoordelen of deze organismen mogelijk schadelijk zijn voor teelten of groene ruimte. De uitkomst van deze quickscan voor nieuwe organismen kan zijn dat een uitgebreide risicoanalyse (Pest Risk Analysis) noodzakelijk is. Met de Pest Risk Analysis kan onderbouwd worden of een organisme wel of niet voor de quarantainestatus in aanmerking komt.

Het vervolg van dit artikel gaat in op de achtergronden en inhoud van zowel de quickscan voor nieuwe organismen als de Pest Risk Analysis (PRA). Aan het eind worden enkele voorbeelden van organismen gegeven waarvoor de PD op dit moment een PRA opstelt.

Achtergronden bij de PD-inspecties

De PD inspecteert jaarlijks duizenden partijen planten, bloemen, vruchten en groenten die geïmporteerd, geëxporteerd of geteeld worden in Nederland. Het doel van deze inspecties is te voorkomen, dat schadelijke organismen met deze partijen worden geïntroduceerd of verspreid. Van bijzonder belang daarbij zijn de quarantaineorganismen (Q-organismen) voor de EU, die zijn vermeld in de Fytorichtlijn (2000/29/EG). Wanneer een EU-lidstaat zo'n organisme aantreft, is uitroeiing van de aantasting verplicht. Is uitroeien echter niet meer haalbaar, dan moet in ieder geval verdere verspreiding binnen de EU voorkómen worden. Tijdens de inspecties kunnen ook onbekende organismen worden aangetroffen, waarvan de schadelijkheid voor teelten of de groene ruimte niet direct bekend is. De quickscan voor nieuwe organismen is ontwikkeld om de

schadelijkheid en het belang voor Nederland (en andere EU-lidstaten) snel te kunnen inschatten. Het artikel gaat verder in op deze categorie organismen.

Hoe ziet de quickscan voor nieuwe organismen er uit?

Als de diagnostisch specialist bij de ingezonden monsters een *nieuwe* soort aantreft, voert hij of zij de quickscan uit. Dit is een set basale vragen waarmee ingeschat kan worden of het organisme de potentie heeft om schadelijk te zijn in land- en tuinbouwgewassen of in de groene ruimte. De quickscan gaat onder andere in op de volgende aspecten:

- 1) De aanleiding voor de quickscan (vondst bij import, in een teelt of in de groene ruimte)
- 2) De schade die het organisme in het huidige verspreidingsgebied veroorzaakt

- 3) De geschiktheid van het (kas)klimaat in Nederland of elders in de EU voor overleving en vestiging van de soort
- 4) De huidige (meest waarschijnlijke) geografische verspreiding
- 5) De waardplanten die geteeld worden in kassen of openlucht of in de groene ruimte voorkomen in Nederland of elders in de EU
- 6) De manieren waarop het organisme in Nederland of andere delen van de EU zou kunnen binnenkomen (de zogenaamde *pathways* voor introductie)
- 7) Aanbeveling en toelichting. De mogelijke keuzes bij de aanbeveling zijn:
 - a) Stel een PRA op
 - b) Blijf alert op mogelijk nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen
 - c) Het organisme is niet bedreigend en vervolgacties zijn daarom niet nodig

Als een organisme in het huidige verspreidingsgebied geen schade veroorzaakt (punt 2) of het (kas)klimaat in de EU ongeschikt is voor vestiging (punt 3), dan hoeft de diagnostisch specialist de overige vragen niet te beantwoorden. Dat organisme is dan immers (zeer waarschijnlijk) ongevaarlijk.

Beleidsmedewerkers van de PD beoordelen vervolgens de aanbeveling uit de quickscan op nationale en internationale beleidsaspecten van dit nieuwe organisme. Als de conclusie is, dat het organisme bedreigend kan zijn voor teeltgewassen of groene ruimte, dan voert de PD een uitge-

breide risicoanalyse uit: de Pest Risk Analysis (PRA). Binnen de PD is afgesproken om bij twijfel over de schadelijkheid van een organisme in de groene ruimte relatief snel te besluiten tot het opstellen van een PRA. De reden hiervoor is, dat correctiemaatregelen ingeval van vestiging van een organisme in de groene ruimte over het algemeen moeilijk uitvoerbaar zijn.

Wat is Pest Risk Analysis?

Alle landen die aangesloten zijn bij de IPPC (International Plant Protection Convention) worden geacht de ontwikkelde ISPM-standaarden uit te voeren. ISPM is een afkorting van International Standards for Phytosanitary Measures. Eén van deze standaarden is de standaard voor Pest Risk Analysis (PRA).

Door een PRA uit te voeren, kun je bepalen of een organisme gereguleerd zou moeten worden. De European Plant Protection Organisation (EPPO) heeft twee vragen-schema's ontwikkeld, waarmee de vereiste informatie voor PRA wordt verzameld: *Pest risk assessment* (Bulletin OEPP/EPPO, 1997) en *Pest risk management* (Bulletin OEPP/EPPO, 2001). De Nederlandse PD gebruikt deze EPPO-schema's bij het uitvoeren van een PRA.

Pest risk assessment

Om voor de quarantainestatus in aanmerking te komen moet een organisme in ieder geval van economisch belang zijn voor een gebied (de EU) en daar nog niet (breed) aanwezig zijn. Om dit te kunnen bepalen, wordt in het assessmentdeel van de PRA uitgebreid ingegaan op min of meer dezelfde elementen als in de quickscan, zoals de mogelijkheden

voor introductie en vestiging, de schadelijkheid en de economische impact van het organisme. Hieronder staan enkele voorbeelden van vragen uit de Pest risk assessment.

- *How similar are the climatic conditions that would affect pest establishment in the PRA area and in the area of origin?*
- *How likely is establishment to be prevented by natural enemies already present in the PRA area?*
- *How important is economic loss caused by the pest within its existing geographic range?*

Het bepalen van de economische impact van een nieuw organisme is één van de moeilijkste aspecten van de PRA. Zo is bijvoorbeeld vaak niet exact bekend hoeveel schade het organisme veroorzaakt in een ander land en moet dit ingeschat worden. In het ideaalplaatje wordt het economisch verlies door vestiging van een organisme in een teelt (of in de groene ruimte) goed onderbouwd afgezet tegen de kosten van de uitroeiings- of beheersingsmaatregelen. Hiervoor is echter nog geen bruikbare methodiek beschikbaar. Een goede ontwikkeling is, dat de leerstoelgroep Bedrijfseconomie onder leiding van Prof.dr. ir. A.G.J.M. Oude Lansink aandacht gaat besteden aan de economische onderbouwing van plantgezondheid.

Als de conclusie uit de Pest risk assessment luidt dat het organisme quarantainewaardig is, dan moet het volgende deel van de PRA, Pest risk management, ingevuld worden.

Pest risk management

Dit deel van de PRA heeft als doel om te bepalen of fyto-sanitaire maatregelen nodig zijn tegen het organisme, en welke maatregelen effectief zijn. De maatregelen zijn

er meestal op gericht om het risico van introductie te verkleinen. Toepassing hiervan kan zowel in het exporterende land plaatsvinden als in het importerende land. Als er effectieve maatregelen kunnen worden genomen om introductie te voorkomen en verspreiding kan worden tegengegaan, wordt geconcludeerd dat het organisme quarantainewaardig is. Vragen die in de *Pest risk management* aan de orde komen zijn bijvoorbeeld:

- Could the pest be effectively contained or eradicated after entry?

If yes, possible measures: internal containment and / or eradication campaign

- Is the pathway being considered contaminated machinery or means of transport?

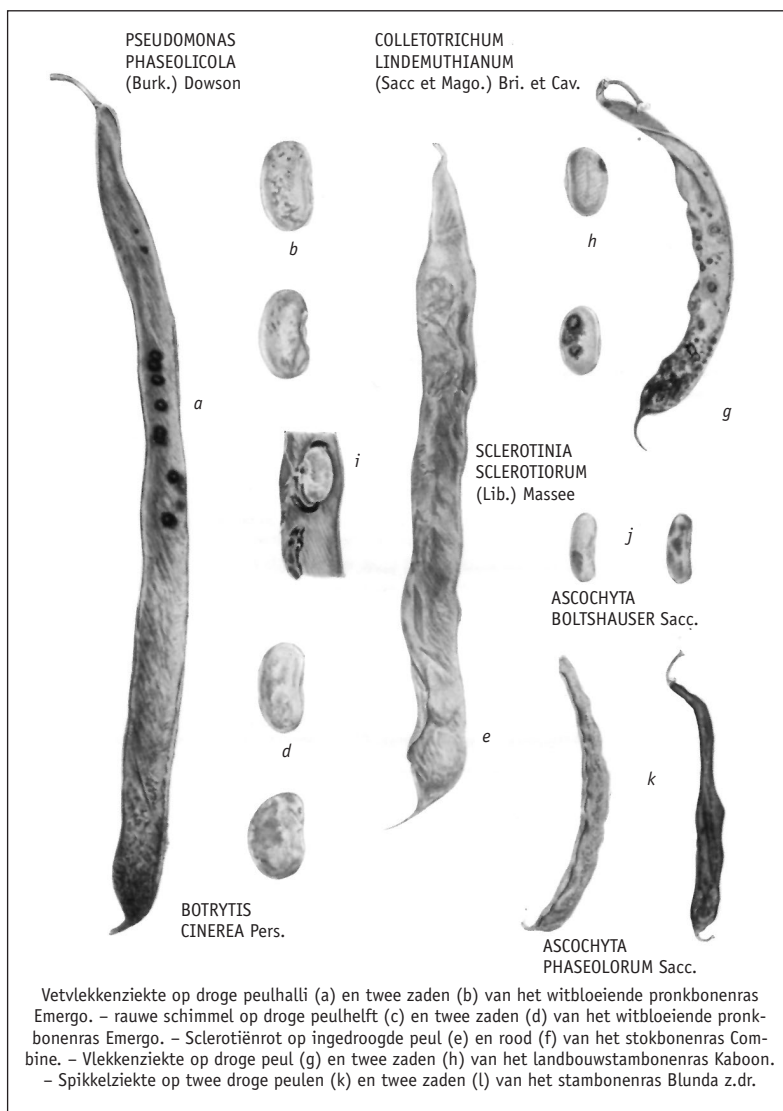
If yes, possible measures: cleaning or disinfection of machinery / vehicles

- Can the pest be effectively destroyed in the consignment by treatment (chemical, thermal, irradiation, physical)?

If yes, possible measure: specified treatment

Wat doet de PD vervolgens met de opgestelde PRA?

De PD legt de opgestelde concept-PRA voor aan de belanghebbenden, zoals telersorganisaties, onderzoeksinstituten en keuringsdiensten. Tijdens zo'n sectorconsultatie kunnen de betrokkenen informatie aandragen voor bijstelling van de PRA en kan men aangeven of men het eens is met de conclusie van de PRA. Het is een relatief nieuwe ontwikkeling in Nederland om de sector actief te betrekken bij het opstellen van het uiteindelijke PRA-rapport. De sector heeft echter alleen een adviserende rol, de PD stelt het PRA-rapport vast.

opname van het organisme in de Fytorichtlijn.

Voorbeelden van mogelijk schadelijke organismen

Enkele recente voorbeelden van organismen die in de quickscan als 'schadelijk' zijn beoordeeld, zijn *Contarinia maculipennis* (Felt) en *Blueberry scorch virus*. Voor beide organismen wordt op dit moment een PRA uitgevoerd. *Contarinia maculipennis* is een Aziatische galmug die in Japan en Hawaï de nodige schade veroorzaakt in de teelt van *Dendrobium*-orchideeën. Daarnaast zouden gewassen zoals tomaat, paprika en aubergine schade kunnen ondergaan van deze galmug. Het *Blueberry scorch virus* is in Canada en de VS schadelijk in de teelt van blauwe bessen. Weliswaar is dit geen omvangrijke teelt in Nederland en andere landen in de EU, maar de verwachting is wel dat het areaal zal toenemen. Binnen enkele maanden legt de PD de concept-PRA's voor aan de sector.

Wie beslist over de quarantainestatus?

In de EU is de fytosanitaire wetgeving geharmoniseerd. Dat betekent, dat de quarantainestatus voor alle EU-lidstaten moet gelden. De Directie Landbouw of de Directie Natuur van het Ministerie

van LNV besluit op basis van het definitieve PRA-rapport of het organisme bij de EU wordt voorgedragen voor opname in de EU-wetgeving (Fytorichtlijn). Uiteindelijk beslist de Europese Commissie in Brussel, na consultatie van het Permanent Fyto-sanitaair Comité waarin alle lidstaten zitting hebben, over de

Literatuur

- Bulletin OEPP/EPPO, 1997. PM 5/3(1), Guidelines on Pest Risk Analysis (PRA). No 3. Pest Risk Assessment scheme, Bulletin OEPP/EPPO, bulletin 27, 281-305
- Bulletin OEPP/EPPO, 2001. PM 5/4(1), Guidelines on Pest Risk Analysis (PRA). No 4. Pest Risk Management scheme, Bulletin OEPP/EPPO, bulletin 31, 11-28